

BUNJEVAČKA I ŠOKAČKA VILA.

ODZIVNICA.

II. Da ti pjevam?

Pjevo bi ti brate mili,
 O našega doma, roda,
 Koj mi srcu jest prirasto, —
 Boljku, sreći, snazi, sili;
 Kako u njem krv nij' voda,
 I zanj bolji čas je nasto;
 Kako mi ga sjaj prosvjete
 Obasjava, ogrijava;
 Kako i najmanje diete
 Zna da mu je majka Slava,
 Kako svaki majke ote
 Sinak njom se samo diči,
 Jezik njezin pun milote,
 Vilah pievki što naliči,
 Čieni, štuje i miluje;
 Š njima sbori ponajradje,
 Sbor mu istog zvuči sladje,
 Neg svih tudjih što ih čuje.
 Kako njime viek nastoji,
 Da ga svojta sva usvoji,
 Njeg pred nikim se nestidi,
 Kao ni svoga prastaroga
 Slavimena, Slavplemena,
 Željan da ih slavne vidi;
 Tako, da bi bio spravan
 Kano junak srčan, slavan
 Prije umriet, ako treba,
 Neg za križku bolju hljeba
 Odreći se mila svoga
 Doma, roda preslavnoga . . .
 Kako mi uz takve sine
 U jednome sve jedine,
 Od najvišeg poglavara,
 Do najnižeg argatara,
 Sloga mati divno cvati,
 A sloboda divna ploda
 Siplje svoje blagodati . . .
 Narod njom i slogom snažan
 Na sve spreman i odvažan
 Skočit gore kano lanu
 Na zlotvore, na dušmane,
 Što mu stara prava gaze,
 Najsvetiju tu svetinju,
 Braću medju braćom mraze,
 A slobodu svu sapinju,
 Jezik prieče i prosvjetu
 Tlače, gnječe u pokretu,
 Nedajući ni razvitka,
 Nit željana njih užitka . . .
 A moj Mile, i bez Vile

Pjevo bi ti brzo, lako,
 U milomu rodu, domu,
 Oh! kad sve bi bilo tako! . . .

Da ti pjevam?

O Bunjevcih bi ti pjevo,
 Od radosti suze lievo,
 Kako su mi uzkrnuli
 Iz dugoga svoga sanku, —
 Zeljni davno biela danka,
 Kako su tvoj poziv čuli, —
 Kako su se osviestili,
 Majku Slavu pripoznali,
 Za Nju i za jezik mili
 Srčano na branik stali;
 Miluju ga, njeguju ga
 Ko amanet dragocjeni
 Od Majke jim ostavljeni . . .
 Kako staro, tako mlado;
 Svećenici, redovnici,
 Roditelji, učitelji,
 Naši djaci vilenjaci,
 I milojke sve djevojke,
 I sva naša ta gospoda
 I prostota našeg roda,
 Svi ga čiene, sbore rado;
 Te u skladu složnom radu
 Ovaj sborom, onaj tvorom
 Uma, novca il podporom,
 Pod nipošto ti nedadu,
 Da jedino to prvenče
 Znojnog truda tvog gojenče
 S njih nemara nepogine,
 A na radost svog tudjine,
 A do Boga na grihotu,
 Na svoj prikor i sramotu . . .
 Već da sve nam bolje rasti,
 Uma hranom izabranom,
 Svedj dojeno i gojeno
 Bujnom naše rieči slasti . . .
 Bude Slave promicalo,
 Svakom dobru poticalo,
 Te prosvjete da zastavu
 Gor visoko stavi, digne,
 Njome srodnu braću stigne,
 A proslavi Majku Slavu.
 A moj Mile, i bez Vile
 Pjevo bi ti o tom lako,
 Kod Šokacah, Bunjevacah
 Oh! kad sve bi bilo tako! . . .

Milanko.

MILANA HISTORIČNA PRIPOVIDKA ZA MLADEŽ I ZA RODITELJE.

OD NIKOLE GJORGJEVIĆ VUKIČEVIĆA.

X. SUŽNJI.

Milana je u svojoj službi već mnoge gorke časove provela bila, i još nije priliku dobila da se sa svojim otcem sastane. Ali joj je odma prvih dana zrak nadežde zasino, kad je doznala da vratar ujedno i tavničarsku službu odpravlja. Milana je kad i kad zapitkivala svoga gospodara za sužne, i iz riči njegovih dozna, da se njen dobri otac još u životu nalazi. Kako je teško moralo biti njenom nježnom srcu, kad je siromašnu večeru gotovila, koju je vratar svako veče sužnima nosijo! „O, ta sve što ja trpim i podnosim ovde u službi nije ništa naspram one patnje, koju moj dobri Otac u tavnici podnosi!“ Tako je često u sebi govorila dobra Milana naša.

Jedno veče baš kad je večera za sužne gotova bila, udje vratar u kujnju i rekne: „Milo odi za mnom. Sutra ću ja poslom moga kneza na stranu ići i nekoliko dana neću biti doma. Ja ću ti tavnice pokazati, pa nosi za to vreme ti sužnima jilo; jer moja žena nit ima vrimena nit volje na to.“ Ovo govoreći uzme u jednu ruku dasku na kojoj su zdile s jilom stajale, a u drugu svežan ključeva, i podje u tavnicu. Milana je za njim išla, radujući se u srcu svom što će oca svog viditi, ali ipak tvrdo naumi tajnu svoju prid vratarom prićutiti, jer je dobro znala, da joj neće smiti ključeve od tavnice poviriti, ako dozna, da je ona kći sužnoga kneza.

U mračnom podzemnom hodniku, gdi su tavnice bile, zastane vratar i otvori u zidu utvrđeni kapak. Milana pri svitlosti žiška opazi unutra jednog čovika divljeg pogleda s razbarušenom kosom i dugačkom bradom. „Ovaj je bijo nekada hrabar vojnik, ali se posli propijo, pronevaljaljo i s razbojnicama pomišao; ja nebi želio s njime diliti prisudu, koja ga očekuje.“ Ovo izgovorivši vratar pruži zdilu s graom unutra i kapak zatvori.

Zatim otvori drugi kapak. Ovdje vidi Milana jednu na lancu vezanu žensku s raspletenom kosom, upaljim očima i licem, koje biše puno očajnija. „Ova je ženska, — zatvarajući kapak rekne vratar, — bila lipa kao anđeo, da je samo kojom srićom ostala nevina kao što su anđeli! Na njoj leži sumnja, da je ubica svog sobstvenog ditenceta, koje ako se dokaže, ona će za cilo glavu izgubiti. Savest ju za bezbožno dilo njeno danju noću muči, i već je iz očajnija pobisnila. Čuvaj se od nje Milo, i nemoj se za život glave usuditi da vrata od njene tavnice otvoriš, jer će te, bože sačuvaj, svu razćupati.“

„Samo ovamo smiš ući, — otvarajući vrata od treće tavnice nastavi rič vratar. — Ovde je zatvoren jedan čestiti čovik, i veliki gospodin. On se zove knez Branislav.“ Milana nemogaše poznati svoga oca, on bjaše blid i mršav; duge vlasi pale mu bijahu na ramena, a sida brada mu do pojasa dopiraše. Sidio je na kamenu, za koji je lanac njegov prikovan bio tako, da je on po tavnici slobodno hodati mogao.

„Kneže! sutra će vam moja sluškinja ranu doneti, jer ja moram poslom moga gospodara na stranu ići,“ učtivo progovori vratar.

Sužnji pogleda divojku, i siti se svoje kćeri: „Bože moj! — uzdanuvši rekne on — ovolika je valjda već sad i moja sladka Milana. Dragi vrataru, ja sam vas već

više puta molijo da za moju kćer raspitate. Ne bi l' Bog dao, da mi glas o njoj donesete, kad se s puta vratite.“

„Bog sveti zna gdi je ona — odgovori vratar — ko-ga sam god do sada za nju pitao, nitko ni ričice neznade kazati.“

„To dakle ni jedan od onih, koji mi prijatelji bijau dok sam u srići i slavi živijo, nije k sebi primijo jedinicu moju! Ali ništa zato, ja sam ipak tvrdo uviren da se Bog za nju stara. Budi i ti divojčice tako dobra, kao što je moja Milana, i poštuj svoje starije, pak će te gospodin Bog blagosloviti.“

Na ove riči oca svog Milana brizne plakati. Branislav čudeći se tome zapita ju: „Da ti nije skoro Otac il Mati umrla, kad tako plačeš dite moje.“ Milana kroz plač odgovori da joj je Mati odavna umrla, a otac joj se u vrlo bednom stanju nalazi. „Bog neka mu bude u pomoći. Nego si ti dite moje vrlo mekanoga srca, kad se tako brzo na plač navesti daješ!“ rekne sužnji.

„Jest Milo — pridoda vratar, — ti si vrlo mekanog srca, neplači, jer ti inače neću moći ovaj posao poviriti. U ostalom kneže ovo je divojče vrlo dobro. Tako smirnu, tako vridnu i poslušnu divojčicu još nisam vidio. Ja se svaki dan Bogu molim da se moja dica na nju ugledaju, i da tako valjana budu kao što je ona.“

„Bog milostivi neka te blagoslovi dite moje — rekne sužnji i pruži svoju okovanu ruku Milani. Budi samo i odsad svagda dobra, poslušna i vridna, pa ćeš srićna biti i otac će tvoj doživiti radost od tebe.“

„Da Bog da! — jecajući odgovori Milana i poljubi desnicu sužnoga oca svog, orosivši ju obilno svojim suzama.“

Srića što se vratar nije duže kod sužnoga zadržavao, jer bi se drugčije Milana za cilo izdala.

(Slidi.)

RODITELJI MORAJU U GOJITBI ILITI ODHRA- NJENJU DETCE SPORAZUMITI SE S UČITELJI.

„Osobine su djeteta cvět njegova duha; nu ako se neopaze biti će s djetetom što i s cvětom, kad ga vratar zakopa u nepravu zemlju.“

(Nastavak.)

Gojitba djetce, jest „kamen mudrosti,“ jest jedna najpoglavitia struka čovječanske vštine, kojom se osigurava mladomu narašćaju obstanak, sreća i spas; jer životnim odnošajem odgovarajuća gojitba podćljava mladeži životni sok po kojem se razvijaju sile čovčjega duha.

Gojitba je zbilja brižljiva naobrazba mladeži, koja spojena s valjanom obukom dovadja mladež, a po tom i narod do spoznanja sama sebe, samosviesti, do poredka i dobrobiti; pa zato i jest školstvo najbitnija činjenica države. Njena je svrha najplemenitija, a zadaća joj najslavnija, koju odmah s početka s dušno imaju vršiti roditelji i učitelji. A da se ta blagonosna svrha postigne, k tomu u najužem smislu neobhodno treba sloge i sporazumljenja roditeljah i učiteljah. Stara je rieč: Slogom rastu i male stvari a nesloga sve pokvari. O ovoj srećonosnoj slogi baš kanim govoriti roditeljem naše mile mladeži, te naprostro iz iskustva nacrtati svoje opazke, a po tom dokazati o cjeloshodnu sporazumku medju roditelji i učitelji.

I. Vi roditelji naše mladeži! Virujte, mnogo nam je stalo do obraženja, do razvitka duševnih silah dčete vaše a mladeži naše. Poznato je i nepobitna je istina: da naobraženje, dakle razvijeni um nadvisuje tčesne snage, te duševnim razvitkom gospodari čovček nad prirodom, olahkšava svoj trud, i osigurava svoj obstanak i srččniju budućnost. Tu nije se osloniti na surovnu snagu te reći: tko je jači, taj kvači; nego s razloga trčba znati, da tko je umstveniji i včstiji, taj je srččniji i naprčdniji.

Doživili smo evo takovo doba, gđe se sve na sve strane miče, napreglo i jedno drugo nadvisuje, a tko nadvisi, taj i gospodari. Evo živo vrčnje na sve strane, pokazivaju se noćni znaci napredka, sve se to razvija i u svakoj životnoj struci napred stupa, samo mi, mi Bunjevci i Šokci na našu sramotu priznanjem moramo očitovati i reći zaostadosmo vrlo zaostadosmo pri kaljužini nesvestice, nehajstva. Dakako, da se imamo pravo potužiti se na nesmiljenu prošlost, koja nam je podsčcalala kri-la, s čega nemogosmo se podići: nerazvijeni, duhom mrtvi ostadosme nizko pri zemlji. To je jedan glavni uzrok, da nam je bunjevačko i šokačko pleme dobrim se već u včtar razpršilo, osiromašilo i ponestalo.

A neosvistimo li se sada, to je onda za nas stim gorje čim dulje; dotčraćemo na našu prčveliku sramotu do skrajnosti, te će nam nestati imena i plemena. Jerbot: „kao što zemlja proguta onaj porod svoj, koji se nemože ili neće njezinom hranom služiti, tako poplavi i napredujuća kultura (naobraženost) one narode, koji je neumiju upotrebiti.“ Indi nepreostaje nam drugo, nego život il smrt; čast il sramota, junačka odvažnost te častno obstati, il slabička mlitavost i trulost te sramotno propasti. Vidimo na sve strane, gđe se sve to miče, razvija, diže i napreduje, to sve nesmiemo mirnom dušom stajajuć gledati, nego prihvatit se shodna sredstva te napred umom i tvorom.

Ustaj rode! i teb' evo zora
Puca, svita, skoro svanut mora.
„Evo Tebi izza jada srčće!
Pogledj' svoga doma nebu gore,
Evo Tebi rujno sjajne zore
Kakova Ti još svitala nije,
Od kada Ti duh Tvoj tama krije:
Ona sviće mila rano-ranka,
Zeli tebe zbudit iz Tvog sanku,
U kom leža jezgra ti i sila —
Puk naš prosti i mladež prčmila.“

Dakle k poslu! — trčba započeti! — gđe? — kako? Valjanom gojtitbom dčete!

„Samo tako,
Ne inako
Svanuti će rodu dan!
Samo tako
Dić je lako
Prosvjeti u rodu stan!“

Mudrac Krates, bijaše poganin, pak reče jednoć suznima očima: „Zelio bih si, da mogu s visoka tornja, viknuti iza svega glasa, da bi me čuo sav sviet:

Ljudi! što radite? na to, da si pribavite dčeci blaga, gubite sve vrčme, a za duhovno im naobraženje brinite se tako slabo. Vi činite upravo onako, kano da vam je po dčecu bolje, ostaviti joj mnogo blaga nego se pobrinuti, da su vam dobra i poštena.“ Eto vam prčmili otci i majke kako je već ovaj poganin mislio. On je gojtitbu, dakle naobraženje uma i srca drčžao za pravo bla-

go, koje bi morali roditelji dčeci podati. A mudri Sirak¹⁾ vas opominje govoreći: „Imaš li dčete, a ti ju uči i prigibljji od mlada.“

Roditelji! čuli ste već, kako imate dčecu svoju već mladiuh noguh privezavati uz kolčić straha, pokornosti i poslušnosti. Vi ste im prvi učitelji, poglavari; pa kako budu strahopočitanjem prema vas tako čehu biti i prema drugom. Dčete što oko sebe vidi, rado je o tom i znati, dakle prčpovidajte mu. A čim mu budete više prčpovidali, s tim željnije je i više pitati jer je znatoželjno. Imate u sobi slikah (prilikah), prčpovidajte mu! — Dčete se sigra mačkom, koja mu se na očigled nožicom gladi (umiva), govorite mu o čistoći. — A kad stupi na polje u prirodu, upoznavajte ga svim i pripovidajte mu o svakoj stvarčici; njemu je to prva škola, a svaka stvar, koju on obliže vidi predmet, na kojem se po vami uči misliti suditi i domisliti. Vi ste dčeci svojoj prvi da najbolji vrtlari (baščari), koji morate dčecu svoju kanoti neobdčelanu zemlju valjano priraditi, u nju dobro da najbolje sčeme usadjivati, vodicom roditeljske brižljivosti, ljubavi i nauka marljivo zalčvati. Vi ste dčeci svojoj ne samo roditelji, nego i učitelji. Morate dakle dčecu svoju dobro da što najbolje podučavati, a to osobito dobrim izgledom i primerom, valjanim naukom i priučavanjem redu i čistoći. „Red vodi k Bogu“ reče sv. Augustin.

Kad vam pako dčeca navršč 6-tu godinu, odvedite ih u školu, izručite ih učitelju po kim se moraju vam dčeca usavršivati. Iskreno označite učitelju osobine t. j. vlastitosti i sklonosti dčetčega duha. Označite učitelju sve, što ste dosad opazili na umu i tčelu dčeteta vam, jer to je učitelju najprvo od najveće potrebe. Sad učitelj primivši vašu dčecu, te kao što ste vi bili dosad dčeci svojoj roditelji i učitelji, isto tako sad ima biti i učitelj učiteljom i roditeljem vaše dčete. A da učitelj može valjano gojtitbu i obuku započeti, nastaviti i srččno dovršiti, neobhodno trčba mu s vami roditelji sporazumiti i složit se. A toga sporazumljenja trčba mu ponajviše sbog osobine dčeteta.

„Osobine su dčeteta cvčt njegova duha; nu ako se neopaze, biti će s dčetom što i s cvčtom, kad ga vrtlar zakopa u nepravu zemlju.“

Dčeca su razne naravi, sposobnosti i sklonosti duha. Jedno je blago i dobrog srca, a drugo je jogunasto i tvrda srca. Jedno je bojazljivo (plašljivo) i mirno a drugo je nebojazno, razuzdano i nemirno. Jedno je hitre i dobre pameti, a drugo je spore i tvrde pameti. Jedno je marljivo i rado uči a drugo je lino i nerado uči. Jedno je iskreno i istinito, a drugo je podmuklo falično i lažljivo i. t. d. Kanogod što lččnik (doktor) mora najprie dobro spoznati ranu pak onda lččiti isto tako i učitelj mora najprie (putem sporazumljenja i sloge s roditelji) dobro i zarana spoznati pravu žilicu osobine dčete, tek ih istom može uspješno po kalupu gojtitbenoga nauka obrazovati. (Slidi.)

O ZDRAVLJU.

(Konac.)

Zrak i svitlost, to su živalji žiča svakog stvora, dakle i čovika. Bez toga se neda živiti, niti se to može

¹⁾ Crkv. 7, 25. Vrlo zlo čine neki roditelji, kada prvi put dovedu dčete svoje u školu, izruče ga učitelju prčd dčetom govoreći: g. učitelju, udrite ga samo, ako se dobro neuči. Dčete to čuvši, prestrašeno stoji ko odsudjen, i misli da je došao ne u učionicu, nego u mučionicu, utno mu se volja i izbčgava školu.

čim god naknaditi : zato ova Bog dili badava, čega bi se dakle svaki čovik mogo sit nauživati, ko jednom Israelci manne. Ipak nije tako. Jel mnogi take zanate imadu, koji iziskuju, da se na dulje vrime u sgradah zadržaju, dakle u obilnoj miri ni zraka ni svitlosti neuzivaju : n. p. radinari, koji kovine iz dubljine zemlje vade; tvorinari, koji u pari i ognju rade.

No ako je tako, da najveći dio našeg života u sgradah moramo provesti, kuda slobodan ulaz ni zrak, ni svitlost neimadu, barem naši stanovi valja da su tako sagrađeni, da mogu dovoljno zraka i svitlosti spremati. Neka je dakle kuća tako namišćena, da je priko većeg dila dana sunce obasjava, i prozori dosta alvatni — da zraka i svitlosti naramkom mogu prihvatiti. Žali bože što još nisu iz običaja izašle one penčerice, koje se baš i ne otvaraju, ili samo na jedno okno odišu. U takih kuća to je još srića, što nije prozor odvostručen, i što dice ima u obitelji, koji uvik smucaju napolje i unutra, drugčie silne bi bole i smrti bilo, jel zbog manjkanja svitlosti i zraka morala bi se krv u tilu pokvariti. Ipak nije ridko naići u takim kućama na bolestnike, koji trpe okobolju, i teško dihaju, jel nisu zadosta zraka i svitlosti imali. Što je veća soba, to je za stanovnike zdravija, i što se više puta priko dana vitri — t. j. vrata i prozori otvaraju, to će biti krv čistija, i duša u čoviku živahnija.

Na zemlji ležati onda samo triba — kad se tomu ukloniti nemožemo. Naši stari su u načinu opočivanja umitni bili jel krevetce su svagdi imali, i ovi su komarnjikom zakriljeni bili, koji se kod nas sa svim izgubili, jel ljudi misle : da grde oblik sobe, i radi lipote povoljnost opočitka prikraćivaju. Komarnjik ne samo od komaracah, već i od drugih škodljivi stvarih spavajućeg čovika brani.

U micanju je život, štogod se dakle više krećemo, to će mo za život sposobniji postajati; a štogod više plandujemo, to ćemo slabiji i u duši i u tilu bivati.

Evo uzrok zašto nam je Bog rad naložio, zbog toga svakog čovika triba na radnju naviknjivat. — Težak je život svakom čoviku, dakle i radnju al najteži je badavadžiji. On tako osića njegovu brime koda se sav svit na njegov nalegao, i to zato jel badavadžia ne nalazi užitka dočim rabadžiji svaka stvar, dakle jilo, piće, san, društvo — sve mu najsladje uživanje nabavlja.

Rabadžia nikakvi užitak nemože do kapi izcerpit jel mu vrime na svašta iztiče, na p. nemože priko mire jist, pit i spavat, jel ni vrimenta ni troška mu na to nedotiče, a badavadžia je sve do stelje izpraznio, pa čemu se god okrene tako mu izpada ko onomu čoviku na koga su već u jednom društvu izmrzli, pa mu svakim znakom i ričom očituju : da je dosadan.

Dakle ako želimo okretnost opreznost duše i tila t. j. svih svojstvah zadržat, to triba danas i sutra radit od jutra do večera, a u nedilju i svetkovinu opočivat.

Al košto svaki uživ tako i rad onda će sam biti koristan : ako je bio umiren jel bilo to mah šta dakle mah kako dobro mora postat zlim, mah kako sladko mora postat gorkim, ako se priko mire uživa. Rad dakle koji oživotvara čovika, ako se po miri naše snage obavlja snaži, al umoriće čovika, ako svoju miru prilazi.

No dobra volja olahkoti svaki rad, i čoviku u tom vištoću nabavlja, indi nastojmo svaki poso dobrom voljom vršiti. Već u starom zakonu čitamo, da su stari Iz-

raelci u srid rada veselo pivali. Živina je živina ipak pokušajte, pak će se uvižbati, da je spremnija i u radu okretnija, ako je kočiaš lipim glasom i veselom pismom uzbudjiva.

Svake fale dakle vridan je običaj slavianjki što kada kućne ili poljske poslove obavljaju, krasne pisme odpivavaju. Gdi su namrkošeni radinji, pak se bez razgovora i pisme natežu, tu je poso uvik težlji, većma tilo i dušu umori, niti će od Boga blagoslovljen biti. Mutno, i turobno nebo nitko nemiluje; al kada se izvedrilo i sunce prosjalo, svaki bi nepristano u njegov gledao.

A da nam poso udesniji i lakši bude, već nam i haljina za taj skrojena mora biti, da nas ne priči i ne smeta, jel će nas nepodobnim u radu učiniti i prije vrimenta umoriti.

Sunce je milo kad sjaje al je radinu smetnjivo kad pripriče. Bog je naučio ljude kako da se brane, i zato su kod ženskog spola običajne marame, a kod mužkih šeširi. No jedno je što ovde triba primetiti kao nepodobno šeširi su navadno crni, a marame po najviše, ovoj boji srodne; a crna boja neodbiya, već guta vrućinu, i tako je na tilo napušti. No Slovaci i Slovakinje, pa i Slovenci vidim da su uvižbanji. Njihove ženske komad bila flanel, ili postava, a mužkarci bile ili slamave šešire nose. Zašto dakle naše Slavianke nenauče od slame šešire plesti, pa te u proliće i lito na glavi nositi. Koliko bi se bolesti ovim načinom obišlo? U velikoj žestini uzavre mozag pa se sgadja nagla smrt; izlije se žuć, pak se zamće groznica.

No sad već ljudi postaju mudrii, pak gdi su im njive tamo bunare kopaju. Kako su prije godinah trpili, kad su na poslu vodom magadili, i to ustajanu ugrijanu i ukvarenu piti morali. Mala je stvar jedan bunar izkopati, kada se sduže komšie pak dobrom vodom snaže svoje živine i razgaljavaju čeljad; ipak kod uživa vode valja pazit da je u radu na jedan dušak mnogo nepijemo, već kad na odmaranje nije dospiva onda triba najprije životnu žilu u rukama politi, pak više puta po malo piti, a za napitkom u mah opet raditi, ili dalje ići. A da nas u hodu ili radu suvišna žedj nesastigne koristno je prije svakog većeg hoda i ili rada vode se napit. Nu ako su nutarnja zamorena bolje je ma kakvu žedj trpiti, nego u takom stanju vode se napiti; jel žigarica se opari, počme najprije veniti, pak onda truniti, i tako život u kratko izdati. Žigarica je u tilu ko mišine, koje ako su poderane neće orgule svirati a tilo s truljenom žigarićom neće živiti.

Da se volom vrat neozlidi. Veoma često se događja da volovima jarmi od težke radnje vrat ozlide, što je osobito kod silnih poslovah za gazdu velika nevolja. Probitačnije bilo bi upotribiti lik, kojim bi se ozlida zapričila, nego već načinjena izličila. Takov lik priporuča jedan gospodar, koj ga je već kroz tri godine prokušao. U 4 dila vode raztopi se 1 dio octena olova (plumbum aceticum bas. sol.) Kako se naime s prolića orba otvara, namaže se 14 danah prije svaki večer volom ono misto vrata, gdi jaram tišti, a cilim litom dalje svakoga tjedna po jedan put, te će se namazano misto tako učvrstiti i sgusnuti, da će tlačenju odoliti moći.

Lik proti marvinskoj kugi priporuča se morska voda, koja se daje marhi misto obične piti. Gdi neima morske, osoli se obična, te će istu uslugu činiti. Misto toga valja i slankamen u jasle položiti, da marha liže.